

W3BUS

LY PU EW QU BU PU

ФАСЕВЧЕВ, СОФІСІВ, ФАСОФЧЕВ, ІІ САБІСЕВІ

Տարեկան գումար կամ վճիռը Դրա.ու.շ 100 :
Վ յս է բարեբը ամեն երկուշաբթի օրերը կը նրանքակուի :
Պօշտան գումար գացած Լրագրիկրան փաստային ծախը առնոցին մրաց է :

Իր շամբ համար չուր մը հրատարակի և ուղաց պիսի վճարէ տողին 40 փարազ
Նորատիդ գրոց ծանուցու մը ձրի է :

Դուքսէն եկած նամակներուն Փօսթ աշխին ծախըց երկրու դիտի վճարէ :

РУССКИЙ

Überblick über

ՊՈԼԻՍ 26 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

— Ենցովէս որ առկեց առաջ հրատարակուած թերթերնուու մէ կուն մէջը ընդարձակօրեն յայտնած եւք, վեհափառ կացսեր հրամանն է, բոլոր կառավարութեան գործակալները և պաշտօնատարները երդումով խօսք տուած են անիրաւ շահախոդրութիւննեն և կաշառքներն բոլորովներ ետքարտուած ետ կենալու . և այս բաներս ալ ամէն կերպավ իրենց արգելուած է : Հետեւաբար ամէն ամզ և ամէն կարգի պաշտօնատէրները ջմարտութիւնը ծածկելու արգարութիւնը ծառելու պատճառ չի մնալով ըստ ամենայնի իրենց յանձնուած գործըլը արգարութեամբ կրտեանեն . և ասիկայ վեհափառ կայսեր ըրտած տնօրէնութեանը պառազը եղած կ'ըրտոց Շացց այսու ամենայնիւ քանի մը գրսի երկիրներ գանուած պաշտօնատէրներուն հրամանին տակեղած ստորին գործակալներ երբեմն կաշառք ետուգանդ կամ իրենք կ'առանեն կամ ուրիշներուն առնելուն միջնորդ կ'ըլլան . և այս առելի գործոց համարձակելնին այս անդամ մեծազօր տէրութեն կազմէն լուած է : Վրանի բան մը բուն իսկ ինքնակալնին կամոցը գէմ և արգարութեան հիմնական օրինացը հակառակ ակ ըրլազով, ասանինին բուն այդ գարշելի գործոյն համարձակիլը հասաւաս ապացոյցներով ստուգունի նէ, ամենեւ ըստ ժամանակ չանցընելով իրենց արգանի եղած ստատիկ պատիճը Դ գործ պիտի գրուի : Վանապէս երբոր իրենց հըրտամանին տակը եղած գործակալներուն բուծը չի լուշու գան և անսնդ չի իրաւունենէ անոնց համար իրենք պատասխանատու ըլլալիքնին յայսնի է : Ուստի ամէն մարդ իր ձեռքին տակը գրանուազ մարդոց այս կերպ անիրաւ շահախնդրութեան եւ տեւէ իյնալին իմանալու համար միշտ մեծ ջանդ և հսկ և աշալլութիւնն ընելու է : Վայ բանին համար յասուկ պատուէր մը հրատարակուելուն հարկաւորութիւնը մեծազօր տէրութեան գերաւ գոյն ժամանակն վերցրեալ կերպով կարգադրութիւն մը տնօրինելն եաբը, որով ստորին պաշտօնատարաց ըրտած շահախնդրութեանը և առ գանդ կաշառքներուն համար վերին հրամանատարները պատասխանատու կ'ըլլան, մեհավառ ինքնաւ կամանին բարձրահրաման հրտակալաւը այս տնօրէնութիւնը հաստատութիւնի գոտու . և ՚ի գործ գրուելու կարգը մատու . և ամենուն իմաց արուելու համար մեծազօր տէրութեան թագիծի վայոյէ պաշտօնական լուսդիրը հրատարակելով՝ մէնք այս մէր լուսդրին միջոցաւ հրատարակելով պատշաճ գառեցինք :

— ֆէ՛ բառ առլորութէ տեսութեան համար և
թէ անձամիք մէկ աղաշանք մը կամ յանձնաբարու-
թիւն մը ընելու համար մէծապօք տէրութեան
պէրճաւշուք նախարարներուն և գործակալներուն
տուներնին կամ ծավիզերեայ բնակարաննին երթա-
լու մարդոց երիտաշրթի և հինգշաբթի օրերը
յատկացած ըլլալով, այս օրերս այցելութեան գա-
լուները տատառան ժամ երեքէն վերջապէս մինչև
ժամ հինգը այցելութեան երթափքը. և տեսնել-
վելու մարդիկներուն տունը կամ ծավիզերեայ բը

Հակարանը գանուելիքնին իմաց տրուած էր։ Յառ կացեալ Ժամանակը անբաւական ըլլալով, ծովեղերեաց բնակարաններուն սևնց Խամացոլուի և ոմանց Ուռմէլի կոսմը իրարմէ հեռուս տէզեր գանուելով, և Կաստանդնուաթօլոսյ ասպարանքնին ալ իրարու շատ մօտ չկ կրնալ գանուելովնին թէ ամառը և թէ ձմեռը այցելութեան գացողները խիստ շատ պարանցվ անհանգիստ ըլլալնին տեսնուած և լու ված ըլլալուն համար, այս բանին վրայօք մէկ գիւրու թիւն մը ցուցընելը պատշաճ գատեցաւ։ Վակէց եաքը պերճաշուռք նախարարները և բարձրաստիճան գործակալները երկու կարգ բաժնուելով, մէկ կարգը երկու շաբթի օրը և միւս կարգը հինգ շաբթի օրը ընտրեցին։ և այցի լութեան երթալուն ալ նոյն օրերուն մէկը մէկ կարգին և միւսը մէկալ կարգին ժամանակավը երթալավնին ամէնուն ալ համանելու ժամանակին կը բաւէ և յայտնի է որ այս երեսէն գմուարութիւն մը չեն քաշեր։ Ասոր համար այս կերպս ՚ի գործ գրուիլ սրոշուեցաւ։ և ամէն մէկ պերճաշուռք նախարարներուն և բարձրաստիճան գործակալներուն սրոշմանը համեմատ վերսիշեալ օրերը զատուեցան և յատկացան։ որուն համեմատ ցուցակն ալ վարը տպված է։ Վաս սրոշումն գիշերուները ըլլուսւ տեսութեանը արգելը մը չըլլալով, այս կարգագրութեանը մէջ չի մուսած օրերը և գիշերուները սրոշմանը համեմատ վերսիշեալ օրերը զատուեցան և յատկացան։ որուն համեմատ ցուցակն ալ վարը տպված է։ Վաս սրոշումն գիշերուները ըլլուսւ տեսութեանը արգելը մը չըլլալով, այս կարգագրութեանը չեն կրցած հասցունել, և իրենց մասնաւոր առարկնին գործերը տեսնելու, և բնապէս քիչ մըն ալ հանգիստ ընելու յատկացած օր մը րլլալով, յիշուի այն օրերը անսնց այցելութեան երթալը խըզձ։ մրտանքի պակասութիւնն է։ ասոր համար բնամէկ պատճառ անք մը կամ պատրուակը մը ընկունելի պիտի ըրլաց։ և ասանկ կարգագրութեան մը մէջ մորդու աշտուութիւնն է։ ասոր համար բնամէկ պատճառ անք մը կամ պատրուակը մը ընկունելի պիտի ըրլաց։ ասանկ կարգագրութեան մը մէջ մորդու աշտուութիւնն է։ ասոր համար բնամէկ պատճառ անք մը կամ պատրուակը մը ընկունելի պիտի ըրլաց։ ասանկ կարգագրութեան հակառակը ընակարգ բաց ըլլալով, արգելեալ ժամանակները որովհետեւ յիշեալ գործակալաց տունը կամ ծովեղերեաց նէ ըլլայ, թէ տաճիկ և թէ բրիտանիաց, այս կարգագրութիւնն ըլլամն պիտի բանէ, և թէ պարզ աշցելութեան և թէ ինդրոյ և աղջրով մը համար գացողներուն բարձրաստիճան գործակալաց գուռը ըլլալով սրոշեալ ժամանակները ամէնուն անհամապար բաց ըլլալով, արգելեալ ժամանակները որովհետեւ յիշեալ գործակալաց տունը կամ ծովեղերեաց նէ ըլլայ, թէ տաճիկ և թէ բրիտանիաց անհեն ու գործէն արգելեալ տէրութեան և հասարակութեան գործին խափանում մը պատճառել ըսելէ։ ուստի այս կարգագրութեան հակառակը ընակարգ ամանակին ցոյց տրուած է։

Երեւանի այսեւ-իւնան Երես-էլու անչինչը առանց էն :

Բարձրապատիւ Աստր աղամել :

Բարձրապատիւ Իւուֆ փաշայն :

Բարձրապատիւ Մէրասկէր փաշայն :

Բարձրապատիւ Ֆէթհի փաշայն :

Բարձրապատիւ Քաբուտան փաշայն :

Բարձրապատիւ Մուսաթափա Նուրի փաշայն :

Անծագատիւ Մալիկ նազիրի է Փէնտին :

Անծագատիւ Խասսէ նազիրի պէկ է Փէնտին :

Հետո այս լին օրերը այցելեն լինան եղիս-էլլը առ-
ջկայը ասոնքն են :

Բարձրապատիւ Ըէլիս իւլիալամ պէկ է ֆէնտին :
Բարձրապատիւ Ծէլիս փուշայն :
Բարձրապատիւ Խարիճիէ նազիրի Ըլի փուշայն :
Բարձրապատիւ Ծէլիս իւլ Բուռուսա փուշայն :
Բարձրապատիւ Խասաէ միւշիրի փուշայն :
Բարձրապատիւ Ձէիճարէ ժժ նազիրի փուշայն :
Բարձրապատիւ Զապթիէ մուշիրի փուշայն :
Անձապատիւ Ախութէշար է ֆէնտին :
Անձապատիւ Տալի նազիրի պէկ է ֆէնտին :
Անձապատիւ Աէսարըֆալժ նազիրի պէկ է ֆէն-
ն :

Գիշերը այցելու բնակչությունը անդամական է:

Երիտալաքթի գիշեր, բարձրապատիւ Աստրա-
մբե բարձրապատիւ Ծէխի Խւլիալոմ պէկ է-

Արեգակնայի գիշեր, բարձրապատիւ Արքասը փաշայն և բարձրապատիւ Ֆէմհի փաշայն։ Չորեգագիթի գիշեր, բարձրապատիւ Քափուն փաշայն և բարձրապատիւ Առևսդափա Կուլ փաշայն։

Հենդշարթի գիշեր, բարձրապատճե Ծէիս փառ
և բարձրապատճե Խարիճիէ նազվրի Ալի փառ

Արքաթ գիշեր, բարձրապատիւ Ծէիս իւլ

ուսա փաշայն և բարձրապատիւ խասէ մու-
հ փաշայն :

Ըստաթ գիշեր ։ բարձրապատիւ թիճապէթ
մըրի փաշայն և բարձրապատիւ Օտոպէթիէ մու-
հ փաշայն :

Աիրակի գիշեր, բարձրաստիճանն գործակալները։
Այս կարգ ադրաւին դիւրաւ հասկրցուելու հա-
ստ աշ ե վեցամենք ար, արեւելիան առզեաց ու-
ստեամբ օքք իրիկութենէ կրտսերի։ առարի եր-
շարժի գիշեր րուածք մեր ասլամակուն զու ց-
ածքախ կրտսեր իրիկութ չունեէ, որ երկու շար-
պարի լու մեջ։ Այս ծանօթութիւնի տալլը մնար
եար հարկ սեպեցինք ար յիշեալ բարձրաստի-
անձանց հետ սեւնաւելու գործ մը ունեցաղ
դրոց սիստ հասկրցուեն և խարտելուն պատ-
եզած տուանին։

— Օլեքարիտէի հջին (սեպտեմբեր 13) հըրա-
ռակուած թագիշտի վասայշ՝ պաշտօնական լրագրույն
կը կարդամք, որ չելիու ամաց չ՛ին (օգոս-
տ 18) ուրբաթ օրը վեհափոռ թիգնակալը ցե-
ռաւան աղօժքը կատարելու համար խւսիւառա-
Ալլէդի մզկիթը գալով՝ աղօժքը վճարելէն ետ-
այն տեղի ձմերսը կ'երթաց. որ նորոգուելու
եր. և պարանելով՝ չեղին թէ գեղեցիւելը
թէ ձեւայն և հասանառ թեանը շատ հանե-
ւ: Ենիկէց՝ նյոյն տեղին մօտ Վահամեռ փաշ էնօլ
ըստած հավանացը գնաց. և կայսերական զօր-
ուէն առ այժմ օրինակի համար բաղկացած և
նաև առ կրթութեան տակ զրուած ավճի գուն-
վարժութիւնը տեսնել ուղեց: Նյոյն հետոյն
խումբը ժողվեցին, և թիշտ հավանացին ա-
ռը կրթութիւնը ընել ուուի: Անհափառ թիգ-
ուը թէ զինուորական հրամանառարաց և թէ
սորակ զինուորական վարձունքին առ կրթու-
անն առ շատ հաւանեցաւ. որավհետեւ աղջկ առ
ժմած էին. և այս տեսակ վարժութեան ո-
ւը և պիտանութիւնը հասկցընելէն ետքը հը-
նան ըրաւ որ կայսերական հետեւակ զօրքին առ

մէն լապո-ընէն մէկ մէկ ալայ յատկապէս ավճի ըլլան, և այս անունը կրուղ զօրաց յատուկ եղած կրթութեան մէջ վարժուին :

— Ապյուսայի կուսակալ բարձրապատիւ Վասիլ
փաշայն . Վէլանիկու կուսակալ բարձրապատիւ
Հաքուապ փաշայն , և Պէլիզրատու կուսակալ բարձ-
րապատիւ Առհամմէտ Վասաֆ փաշայն վեհափառ
կայսեր կողմէն յատուկ պատիւ մը գտնելու արժա-
նաւոր ըլլալովնին՝ յիշեալ բարձրապատիճան պաշտօ-
նատարաց մէկ մէկ վեհալույր-թեան փառաւոր պատ-
ուոյ նշան շնորհելու վեհափառ ինքնակալը հըրա-
ման ընելով , պէտք եղածը ՚ի գործ դրուեցաւ :

— Ո է հափառ կայսեր հրամանու Ծէ հրիգութի
կուսակալ բարձրապատիւ Աէլիմ փաշային դրան
գործակալ անուանեցաւ մեծարգոյ Ծէվքէթ պէկ
է ֆէնտին : Իւսպիւսպի կառավարիչ մեծապատիւ Իո-
մայիլ փաշային դրան գործակալ եղաւ մեծարգոյ
· Բէնան է ֆէնտին : Ո խոինու կուսակալ մեծապա-
տիւ Ալի Ռիզա փաշային դրան գործակալ մեծար-
գոյ Լշէֆ պէկ է ֆէնտին : Դանիիկու կառավարիչ է
մեծապատիւ Ո ասաֆ փաշային դրան գործակալ
մեծարգոյ Խօմէր Ջափու է ֆէնտին : Աօֆիսյի կա-
ռավարութեան տեղակալ (քայմաքամ) մեծապա-
տիւ Օէյնէլ փաշային դրան գործակալ Դէլպար-
զատէ մեծարգոյ Խզէթ պէկը . Ոիւլյամնիէ կա-
ռավորութեան տեղակալ մեծապատիւ Խամայիլ
փաշային դրան գործակալ, բարձրապատիւ փոխ-
արքայի նամակագրութեան դիւանին յաջորդներէն
մեծարոյ Քեամիլ պէկը . և Պիզայի կառավարիչ
(Ութասարըթ) մեծապատիւ Հիւսէին (էմիլ
փաշային ալ դրան գործակալ մեծարոյ հաճի Իպ-
րահիմ աղայն անուանեցաւ . որ քանի մը Քէլիներո-
գործը կը տեսնէ կրտանդնուպօլիս, և հաւատա-
րիմ ծառայութիւն կ'ընէ :

— Կայսերական պալատին երբեմն պատուարժան սպասարկութեան և վեհափառ խնդիրակալին յանդիմանակացներէն պատուարժան Շեմայէտափն է ֆէնտիին կայսերական բարձր հրամանաւ ծովային զօրաց հրամանատար (ֆէրիք) անուանելով՝ ծովային զինուորութեան խորհրդարանին ալ անդամ եղաւ :

— Երբեմն քաղիքաքերուե պատիւ վայելրդ . և
նոյն պատիւներուն և պաշոսններուն մէջ մեռնող՝
մեծաղօթ տէրութեան պատմաբան (վագաա նէ-
լիս) | Ասաւ էֆէնտիին տղայն մեծարց Օ իս է-
ֆէնտին , որ իրաւագիտութեան դասաւուներուն
(միւտէրբիսներուն) կարգն էր , վեհափառ ինք-
նակալին հրամանաւը այն կարգեն հանուելով
բարձրագոյն գրան գործակալներուն կարգը ան-
ցաւ . և երբարդ ասաիձանի պատուով բարձրա-
պատիւ փոխարքային նամակագրութեան դիւանին
գրագիրներուն կարգը մտաւ :

— Ա Ե ծ ա զ օ ր տէ բ ռ ութեան արդարակ լ ո ր ո վ կ ա ս ո ւ ա վ լ ա ր ութեամբ ը , և մասնաւորապէս ոստիկ ա ն ու թեան գլուխ (զ ա պ թի մ ու շ ի ր ի) բ ա ր ձ բ ա պ ա տ ի թ Ա ու հ ա մ մ է տ փ ա շ ա յ ի ն ա շ ա լ ու թ ջ հ ո դ ա ց ո ղ ութ ը ր յ ա ն ց ա ն ք ի տ է ր ե զ ո ղ և հ ա ս ա ր ա կ ա ց խ ա զ ա լ ո ւ թ ի ւ ն ը վ ո դ ո վ ո ղ մ ա ր դ ի կ ա ռ ա ն ց պ ա տ ժ ց չ ի մ ն ա լ ն ի ն յ ա յ ո ն ի ը լ լ ա լ ո ւ չ ա փ փ ո ր ձ ե ր ը տ ե ն ո ւ ա ծ ե ն ։ Ե յ ո մ օ տ ե ր ս ա լ Ա ու հ ա մ մ է տ և Ե ր է պ է ր ի ր ց ի Ա ի ւ լ յ յ մ ա ն և Դ ա հ ի ր և ո ւ ր ի չ Ա ու հ ա մ մ է տ մ ը և կ ր ո տ ա ն դ ն ո ւ պ օ լ ս ե ց ի չ ա մ ի տ և չ ա ս ա ն , և Ք ո ւ բ ճ ո ւ ա ն ո ւ ն ե ր կ ր ա գ ո ր ծ մ ը ա յ ս գ ի է ս ա յ ն գ ի է ն ի ր ե ն ց ր ա ն ա ծ ա ն կ ե ր ն ի ն ձ ե ռ ու թ ը ն ի ն հ ա ս ա ծ ր ա ն ե ր ը գ ո ղ ն ա լ ո ւ հ ա մ ա ր ձ ա կ ե ր ե ն . և ա ր ա ր ա կ ի գ լ ի ս ա ւ ո ր (չ ի ֆ ո լ ի կ չ օ ր պ ո ւ ծ ի ս ի) Ե օ ո ւ կ ի ն ա լ կ ա թ ն ս ա վ լ ս ճ ա ռ Ք օ ն ա գ ա ն գ ի ն ը գ ա ն ա կ ո վ զ ա ր կ ե ր վ ի ր ու ո ր ե ր ե ։ և (Օ յ ո ր ի ց ի Վ պ ա տ ս մ ը ն ա լ ի ր ե ն ք ա լ ա ք ա ս ի ց Շ ա հ ի ն ա ն ո ւ ն մ է կ ո ւ ն վ ր ո յ ա տ ո ր ճ ա ն ա կ (բ ի շ գ օ վ) պ ա ր ա կ է լ ու հ ա մ ա ր ձ ա կ ե ր ե ։ Օ ս ո վ ի ն ի ա տ ե ա ն ը ա ս ո ն ք ը ս ա տ ու գ ո ւ ե լ ո վ , և ա ս ո ն ց պ է ս յ ա ն ց ա ն ք ի մ է ջ գ տ ն ը վ զ ն ե ր ո ւ ն ը ս տ ա ր դ ա ր ութ ե ա ն պ ա ս տ ի մ ն ի ն գ տ ն ե լ ը հ ա ր կ ը լ լ ա լ ո վ , յ ի շ ե ա լ ա ն ձ ի ն ք ն ե ր է ն Ա ու հ ա մ մ է տ ը և Ա ի ւ լ յ յ մ ա ն ը և Դ ա հ ի ր ը և Ե օ ր կ ի ն ք ա ն ա լ ը մ ա ծ ա ռ ա շ ի ն օ ր է ն ս ե պ ե լ ո վ չ օ ր ս ա կ ա ն ա մ ի ս , և չ ա ս ա ն ը և չ ա մ ի տ ը և Ք ո ւ բ ճ ո ւ ն վ ե ց վ ե ց ա մ ի ս և մ ի ւ ս Ա ու հ ա մ մ է տ ը ո ւ թ ե ա մ ի ս , և Վ պ ա ս ը ե ր կ ո ւ տ ա ր ի պ ա յ մ ա ն ա ժ ա մ ո վ բ ա ն ա ն ա ն դ գ ր ո ւ ե ց ա ն ,

— Համարէն վաճառականաց նաւերը ապրանք կրելու համար երեսուն և հինգ նաւակի թոյլութութիւն եղած էր Վալախիայի բարձոյ ըստանամասայցին նաւաստիներէն։ Մոնք իրենց առած արտօնութեանը հակառակ, իրենց նաւակները ով և ինչպէս ըլլալը անծանօթ մարդոց վարձքով տայէրնին. և մէկ քանին աշ առանց յատուհաման առած ըլլալու ուրիշ տեղեր այս դիս այդին նաւավարութիւն ընելին, և քանի որ առին գտնեն նէ անվայելուն և անզատեհ գործքերու

ալ ձեռք զարնելնին իմացուելով հարկ եղաւ այս
անպատճեհութիւններուն առաջը առնելու համար
մէկ խիստ կարգադրութիւն մը ընել. Ուստի տնօ-
րինուեցաւ որ՝ յիշեալ արտօնութիւնը ունենալով

ցամաքեն վաճառականներուն նաւը ապրանք կրող
նաւերուն տէրերը իրենց նաւը վարձով ուրիշ
տալրւ կարող ըլլան. և այս գործիս յատկացի ալնա-
ւակիները թէ ֆիլտր թէ առնդրալ ամէնքն ալ որոշիչ
թուանշան (նումեռա) ունենան. առանց թուա-
նշանի նաւակ չի գտնուի. և իրենց արտած ար-
տօնութեանցը հակառակ՝ անվայել և անպատեհ
գործքերու մէջ չի գտնուելով իրենց պարկեցուո-
թեամբը վարուին. Եւ թէ որ անանկ անձանօթ
մարգոց իրենց նաւակը վարձով տալերնին իմաց-
վի, կամ մշջերնին առանց թուանշանի ֆիլտր կամ
առնդրալ գտնուի, Արքանելի կողմէն արժան տեսնը-
ված պատիմքը արուելու դիւրութիւն ըլլալու. հա-
մար այս նաւավարներն հաստատուն երաշխաւոր
առնուի. և նաւակիներուն ալ մէկեն մինչեւ երե-
սուն և հինգը նորէն թուանշան զարնուելէն եա-
քը բանելու թայլառութիւն ըլլայ. Եւ թէ որ
գիշերները ասոնցմէ առանց թուանշանի նաւակ
ուեսնութիւնը, Արքանելի քաշուի տէրութեան առնը-
վի. և գիշերները թէ ֆիլտր և թէ առնդրալ չի պար-
տի, թէ և վրան թուանշան ունենայ. Այս կար-
գագրութիւնները հաստատելով թէ Պալաթիացի
ծովեզն ըլլը և թէ ծալու վրայ պահպանութեան
համար պալառող նաւերը պատուելի իրկուեցաւ. և
զիւքատէի Վին (սեպտեմբեր 1), գեսպաններուն
ալ բարձրագոյն գունէն յայտարարութիւն գնաց որ
ամէն մէկը իրենց տէրութեանցը հպատակ եղուզ-
ներուն ծանուցանեն. որպէս զի անոնցմէ ալ այս
օգտակար կանոնադրութեանս հակառակ գործող
չըլլայ:

— Փաւշա տաղիի և ՚Քօնիայի կողմերը բնակող
իշխան ըստած ցեղին տեսուչ Հալիմ պէկը, և
Շիհանպէկից ցեղին կառավարիչ Վալիշան պէկը. յի-
շեալ ցեղերուն վրայ բռնակալով և նեղութիւն
հասցնելով, որ բոլորովին արգելուած է. և յի-
շեալ Վալիշան պէկին հրամանին տակը եղած մար-
դոցմէն ալ ՚Դիրկեանլը ցեղին տեսուչ Վամետ է-
ֆենաին, և Շեմիլ և Շաման աղաները, և ՚Քու-
պադ օղու Ուստաֆա պէկը անիրաւ շահասիրու-
թեան ձեռք զարկեր են. Վանց այս ճամբան գըտ-
նուելը՝ այս կողմերէն յատուկ այս գործերուն մե-
ղեկութիւն առնելու համար խրկուած հաւատա-
րիմ անձին կողմէն՝ բուն իսկ այն սեղը դատաս-
տանական քննութեամբ յայսնի հասկընալով խըր-
կուած գիրերէն իմացուեցաւ. իւ ասուց պէտ-
վեհափառ ինքնակալին կամացը դէմ և մեծագոր-
տէրութեանը կարգադրութեանցը և կանոններուն

Հակառակ առելի գործքեր ընելու համարձակող
մարդոց պատճուիլը և խրառուիլը բարձրագոյն
արդարութեան խրստ հարկաւոր բաներէն ըլլա-
լով, նմաններսւն օրինակ ըլլալու համար վերսի-
շեալ Հալիմ պէկը և Վլիշան պէկը իրենց պատ-
ռայն աստիճաններէն զրկուելով վար առնուեցան
և անոնց պրուած պատռայ նշանը եռ առնուելով
մեծազօր տէրութեան գանձը յանձնուեցաւ . և
պարծոց կանոնիրմէն կարգարութեանցը համեմատ
յիշեալ Հալիմ պէկը Վլիշան և Վլիշան պէկը Յօս-
քադ աքսորուելով այն երկիրներէն առանց սրա-
շեալ պայմանաժամնշանակելու հեռանալին անօ-
րինուեցաւ . և Վլիշան պէկին մարդիկը եղալ յի-
շեալ անձանց ալ անիրաւ շահասիրութիւնը սու-
գուելով, ամէն մէկուն իրենց աստիճանին համե-
մատ առանց որոշեալ պայմանաժամն իբրեւ աք-
սոր իւրեանց գաւառին այլ և այլ տեղերը խրկը-
վելինք . և Շիշանավէկիլի ցեղին Ֆրագիրութիւնալ այ-
նաժամ - իւթան փոփուելով տէրութեան գերագոյն խոր-
հըրդարանը պատշաճ գատելով, նոյն պաշտօնի

արժանաւոր համարեցաւ վի հափառ ինքնակնպի
տաբան-ճռ պաշներեն մեծարսյ Ելի աղայն։ Ես որու
շումը և ընտրութիւնը յիշեալ գերադայն ժողովա
կազմանէ ծանուցական աղերագրութ վի հափառ
ինքնակալին ներկայացուցին։ որ բարձրահրամանա
հրովարտակաւ խորհրդագրանին տնօրինածներու
և որոշածներուն ըստ ամենայնի գործադրութեա
նո համան տուաւ։

Ապա կ բանեքը յայտնի կը ցուցունեն որ՝ Կոտանդնուապօլսէն հեռու գտնուած երկիրնեքը գըսնուող գործակալնեքը և կառավարիչնեքը երբեմ բռնութիւն և հարատահարութիւն կ'ընեն նէ՝ մեծազօր տէրութիւնը ամենեւին անանկ բանեքը հաճութիւն չունի. հպատակնեքը ինչ ազգէ կ'ըլան նէ ըլլան՝ կ'ուղէ միշտ օրինակ քաղցրութեատ և մարդասիրութե ամե կառավարել. և երբ իրեայս մարդասէք կամացը հակառակ վարուող իրմա

Նայ նէ՝ յանցանքը ստուգելին ետքը անոնց դէմ
ամէն խստութիւն կը բանեցընէ . և տար օրինակ
մինակ այս տեղս պատմուածները չէ . Ժամանակ
ժամանակ նմանները եղած են :

— Այս ազգը տէրութեան նաև երեխ Յուանիան
յի և Խնկիլթէռուայի ծավիրը պարտելու համար
յատկացած երեք նաւը, այս օրերս Մալթա հա-

Համբարձում է գուրս բայցը կտառած բեռնաւոր
նաւերը վտանգի կը հանդիպին ։ Եկվալ ամսոյ ԴՆ
ին (օդուոտու 22), գիշերուան ժամ մէ կին պատա-
հած ալէ կոծութեան ատենք պարմընցի ։ Խորլի
նաւապետին մեզ հազար թիկնաս որդէն նաև ։ Եղէն

շահագումը զայց հաղպար քիլը, այս վեր սաւը լրի կ-
չի նաւահանեգիտակէն շրբ ժամնու շափ ձամբաց
հեռու աղջա ալլը ըստուած տեղը . և պարթմընցի
Ահմէտ նաւանկեափին մըսրացըրեն բեռնաւորած
նաւը Լրէկլիէն հինչ ժամ հեռու դանէ ալլը ըս-
տուած տեղը , և Այս համանէտ նաւապետին եօժն
հազար քիլէնոց նաւը Լրէկլիէն վեց ժամ հեռու
շմէ-լ ալլը տեղը . և Երէկլիցի Ահմէտ նաւավո-
րին վեց հարիւր քիլէնոց պէշ վժորէ նաւակը նոյն
տեղը . և գէքէլի օգլու խալիկ նաւավարին հարիւր
յիսուն քիլէնոց քիլէտ նաւակը Լրէկլիի տողը - ի-
ռէլի բառուած տեղը հասնելու ժամանակը , և քեա-
խեա Այսլիշյան րէիսի տղայ Առասթաֆա նաւա-
վարին հազար քիլէնոց պէշ վժորէ նաւակը հանդա-
յին ածուխով բեռնաւորած Լրէկլի գալու ժամնու-
նակը տասն և երկու ժամ հեռու Ֆիլեօզի կողմէ-
րը վնասու պատահէլով , մէջներին գանուող նա-
ւասահիներէն և ճամբարդներէն քանի մի մարդու
կորուստ պատահէր ալ է նէ՝ շատերը աղատուեր
են :

Ասոնցմէ զատ , ինկիլիղի տէրութեան հպատակ
Վարքօ նաւապետին հեծած նաւը թայցդանի կողը-
մէրէն քմբանի հունու բեռնաւարած կոստանի նու-
պօլիս գալու առենը Երէկլիի նաւահանգստին ե-
րեք մղն հեռու բաց ծովը ջուր առնել սկսելով
չի . կրցաւ նաւահանգստիսը մանել . և քանի մը օր
ծովը մնալով՝ ազատուելու յոյսը կորիցաւ . ուստի
նաւուն մէջ գտնուած տասն . և հինգ նաւատիւն
և երկու ճանապարհորդէն ամենը եօթն հոգի զի-
րենք պարապ տակառներու (վասիլիներու) փայտ-
տելով ծովը նետուեցան : Երբոր Երէկլիի տառան-
դինայի տեսուցը ասիկայ իմացաւ , շուտ մը հետք
գտնուած բժիշկը մէկ տեղ առնելով յիշեալ նա-
ւուն վրայ գնաց . մակոյկներ կարգագրեց և նա-
ւուն մէջնները ամենքն ալ յամոքը հանելով մա-
հուանէ ազատեց :

— Եղիսաբետի կցորդ Պաղչէճիկ գիւղը տան և ու
մը տարեկան պատանի մը սեպտեմբեր 7ին հինգ-
շաբթի օրը որպի գացած ըլլալով իրիկուան գիւղը
գարձած տանենը գիւղին ելլար քիչ մը կը նասի և
հրացանը նորէն կը լեցընէ . Լեցընէլէն եաբքը ան-
զգու շաւթեամբ թէթիլի գաղչւու որ բաց է և զեր
վառ օդը կրակ կ'առնէ , և կապարեայ գնուակը ուղղ
վակի ձախո կուշոէն կը մանէ ուսէն (ումուղին
կ'ելլէ . նոյն հետայն տղան կը մեռնի . որ ծնողա-
ցի մէկ հասրիկ արու զուակը ըլլալով անմիտիթար
սուգ կը պատճառէ . հրացանը խալլող երիտա-
սարդաց սոսկալի խրառ :

— Աէլանիկէն կրտսանդնուսօլսց գաղղթերէն
Ճռճռաւլաւագրին սեպտեմբեր 11 ին (օգոստոս 30
ին) գրուած լուրիքը ասոնք են :

• Քաղաքին ընել հանուր կուսակալը բարձրապատճեն կազմություն միշտ իր միտքը օգտակար անօրէնութիւններու և կարգադրաւթիւններու վրայ կ'աշխատցընէ : Հինգշաբեմի օրը (օգոստոս 24) կառաւլարութեան ժողովցն անդամները ժողովքի կանչելավ՝ քաղաքին հացագործներուն խա- նութիւնները առաստ ցորեն լեցընելու կերպին վրա խորհուրդ ըրաւ . որպէս զի հացին գինը չփարձրանց : Այս բանիս համար հացագործները ամեն այ պարագար կանչուեցան :

· Վաղաքին երեւելի վաճառականները՝ տեղւոյ
կ առավարածեան համարաթեամբը, ասէն մէ կը ի
տերութեանը կազմեն հնի գտնաւող հիւպատասնե
րուն աղերսադիբներ ներկացացուցին. որութեատ
վարտար գետին վրայի երեւելի և մեծ կամուրջ
այս տարրուան անձրեւներին պատճառամ ջրայն ա
ռատութենէն վլած բլատով՝ գետին միւս կողմի
հետ քաղաքին առեւտրական հաղորդակցութիւն
խափաներ էր : Ասոր վրայ բարձրապատիւ կուս
կալը հրաման հանեց յիշեալ կամուրջը նորոգելու

Ո՞նդ անօդապետ Այս համեմետ պէյը թէ կոտանդնու պօլիսէն և թէ տեղական կառավարու

թենէն հրաման առնելով՝ իր նախկին դիւնադր սպինչետ եւրոպացւոց հիւպատուսներուն գնաց անոնց ծանուցանեն լու որ՝ երբ որ եւրոպական բարեկամ՝ տէրութեանց պատերազմական նաւերը քաղաքին առաջը հասնելով քանի և մէկ թնդանօդով քաղաքը բարեւեննէ՝ քաղաքին կողմէն ալ նոյն շափ թնդանօդ նետելով բարեւենին կ'ընդունուի . բայց թէ որ այս քանի և մէկ թնդանօդէն ետքը նաւապետն ալ առանձին իւր կողմէն բարեւելու համար տասն և ինն թնդանօդ նետենէ , ինչպէս որ սմանք սովորութիւն ըրած են . քաղաքին կողմէն ասոնց բարեւել ընդունուիր :

Այս օրերս անձրեւ գալով մէկէն կ' մէկ երեւելի կերպով օգը փախուեցաւ . և այն անձրեւներուն վրաց հիմա չէ թէ զավ, այլ ցուրտ ու լինաց բավիլ . որովհեանեւ շարունակ հիւսիսային քամին կը փըսէ .

CESTERFIELD LIBRARY

ԳԵՂՋԻԱ : Հասարակի հապետութեան նախագահ
Հը Փաղիլք բանի մը օր կենացէն ետքը՝ Ըէրպուր
ծովի զերեայ քաղաքը գնաց : Վաւաջիկուց ամէն տեղ
զրիք իրկուած էին կառավարութեան կողմէն, որ
պատերազմական նաւերը ուր օր են նէ մողլւսին
հոն գան . որովհետեւ նաւական պատերազմի մեծ
կրթութիւն մը պիտի ըլլար այն տեղը : Վաս պատ-
ճառաւ ձերմանի ծով պարսող ֆռանեսրդի նաւա-
խաւմբն ալ Վալթայի ջուրերէն ելած և Ըէրպու-
րի առաջ գոցած էր : Վաս վարժութիւնը տեսնե-
լու համար Խնկիլթէռուայէն ալ երեկի ծովապետ-
ներ և ծովային պատերազմական արուեստին հը-
մուտ մարդիկ եկան Ըէրպուր, որոց մէջ երեւելի
է Չառլզդէէրիք տնուանի ծովապետը, որ Վաքեա-
յի բերդը Եղիպատոսի փոխառքային ձեռքէւ տուած
էր, երբոր նոյն փոխառքայն մեծազօր տէրութեան
հրամանին գէմ կենացը նախորդ ինքնակալ սուլ-
թան Վահմուա կայսեր օրը՝ այն բերդը գրաւած
էր : Ենիկեց զատ հոն էին նաւեւ Աիր թօմաս Քօք-
րան անուանի ծովակալի փախանորդը, և Վէշմուր,
Ուասնէյ, Ալինափ և Նոլնաւագեանի ըլլ-

— Ֆրանսացի տմէն գալուոք քաղաքական կառ
ս ավելութեան բնդհանութը խօրհնութք (քօնէլ ժե-
նէուալ) ըստուած մոդովբները կը գումարուին . մե-
ծաբացին մասը Ֆրանսացի կառավարութեան հա-
տուածն մենալուն փափաքելով կ'ուզեն որ 1848ին
չինուած սահմանադրութիւնը քննուի , և հիմակ-
ուած պարտգայներուն չիյարմարած տեղերը փոխ-
ուին :

— Պոստոյի գուբըսը օգոստոս 31-ին Վ. իզգատը
նեն ելու : Ելբէլէն առաջ՝ հսն իրեն այցիլութե
եկող Փառակարգերը ժողվեց և առենախօսութիւն
մը ըրաւ . որուն մեջ յիշատակութեան արժանի է
այս խօսքը . « Զեր շատերուն հետ խօսեցայ . և
իմ մատնաւոր միտքս և գողափարս անսնց Հաս-
կրցուցի . գիտաւորութիւնս և կամքս իմացուցի .
որոց վրայ վրատահ եմ նէ աննդք նշանակեցի . և
բաներու ճամբանին ստորագրեցի : Ոկտոսնկնե-
րու վրայ հաստատուն կենամք . բայց մարդոց հետ
ալ խաղաղութեամք վարուինք . ահաւասիկ ես զիս
ձեզի օրինակ կուտամ» :

Երբայակցուն դուքսը Ջուանիֆոռդէն և Վու-
րէմպէրիէն և Մարդիսպնէն անցնելով Ես սղբիայի
ի ինց քաղաքը պիտի երթաց . և հսկ խօսք էն ան-
ձիէրախնանո մեծ զքսին տունը պիտի կ'անց ժա-
մանակ մը : Ես մեծ գուքսը՝ Պօւտօյի զքսին կո-
ղակցին հօրեզքային է :

— Կըսուի որ՝ Փուանսըզի կառավարութիւնն
ալ ինիիլիցի և ուսւաց կառավարութեանցը պիս
արտաքից կարգի պատգամաւոր մը պիտի խրկէ Տա-
նիմառքայի Քօբէնհանկ մայրաքաղաքը. և այս պաշ-
տօնս Պ. Պարուսին պիտի յանձնուի. որ ասանկ
պաշտօներու պէտք է զած հմտութիւններով ե-
րեւելի մէկ անձ մըն է : Հերպուր ժողվուած նոտ-
ւերուն մէկ մասին ալ հրաման պիտի ըլլաց որ Պալ-
դիք ծովուն կողմն երթալլաւ պատրաստութիւն-
տեսնեն :

ւորութեանը տակը եղած ամէն ազգաց և ամէն վիճակի մարդոց հանդիստ ապրելուն հոգ տանելով՝ գիտութեանց և արուեստից քաջալերութիւն կուտայ . մէկ կենցաղօդուտ նոր բան մը հնարողին իւր արուեստակցաց մէջ պատիւ կուտայ . յարդի արուեստաւորներուն կարգը անցրնելով . իշխառապիետուրքէն տարի մը ազատ կ'ընէ . պատույ նշան կուտայ . և մայրաքաղաքին մէջն ալ անսնց շինածը դիւրաւ ծախելու համար տեղ կը յափացընէ . յատկացուցած տեղն ալ մայրաքաղաքիս արքայուշէն մզկիթներուն մէկուն բակին մէջը ըլլալով իւ մայրնել կ'ուղէ որ՝ արուեստից յառաջադիմութիւ

1174 մարտ մի կը ասու ես ան մեջ առաջ եղաւ

Ենդ մարդ մը իւր պրուեսովին մէջ յառաջ երբ
թալրու բաւական էր իւր գրամտկան շահը մտա-
ծելլ . և մենք ամէն առեն կը տեսնենք որ՝ ճար-
տար արուեստաւորները որ ուրիշներէն աղէկ կը
բանին : ուրիշներէն շատ ալ ֆոշէրի ունին : ըսել
է որ՝ ուրիշներէն շատ ալ կը վաստուցին : և ուրիշ-
ներէն առելլի հանգիստ կ'ապրին : և որովհետեւ
յարդութիւնն ալ մարդոյն հարստութեանը հետ
կ'ածի սովորաբար , աստինիները յարդութիւնն ալ
կ'ըստանան : Այս խորհրդածութիւններուս վասոց
հիմնելով մէ կը կրնար խնդիր յարուցանել թէ իւր
բարձանչիւր առանձնաւորաց մինակ աւելի ստակ
շահէլու ձամբան սորվեցնելը բաւական չէր մի ,
որ մեծազօր տէրութիւնը հասարակութիւնը հա-
սովելու համար թէ յարդութեան , թէ պատուոյ
և թէ շահու խոյծերը մէկէն կը ցրցնէ : Այս
խնդիրը ընտղներուն մենք ալ կը հարցընեմք . ար-
դեօք բաւական չէր մի որ մեր աղսցը հասկցընէ-
նիք որ իրենց կեանքը հանգիստ անցընելու համար
կարդալ , գրել , և մէկ արուեստ մը սորմիլ պէտք
է : Վենք ասիկայ բաւական չի սեպելով : երբ կը
տեսնեմք որ տղան աղէկ կը կարդայ , մաքուր կը
դրէ , կամ վարպետին իրեն ցուցուցած բանը ու-
ղէկ և բայ կանոնի կը բանի , անոր իրբեւ քաջա-
լի բութիւնն մէկ պղսիկ վարձք մըն ալ կուտամք :
Վեծազօր տէրութիւնը՝ որ իր բալոր հպատակացք
բարեխնամ հօր պէս է , մեր աղէկնալուն համար
մէլի քաջալի բութիւն ալ կուտայ . մէրձաւոր շահ
մըն ալ կը ցուցինէ . որովհետեւ մարդոց շատին
ակարտութեանը անսանկ է որ՝ հեռաւոր շահէն
չի շարժիր . մնչեւ կիմ գիշածիս շտուկ անօիլ չէմ իլ
հացէր . առէլլ ետքն ալ չէմ հար կ'ըսէ : հարկ է այս
խօսքիս անպիտանութիւնը հասկցընել :

Հրբար հովը սաստիկ ըլլայ և խոչըր ալիքները ի-
րարու վրայ գըրելով երթան նէ , միօյն թիսկի
ուժով առաջ գոցող նաւը կ'ըստիպուի առագաստ
բանալու որ ընթացքը հովուն և ալիքներուն ըն-
թացքին որքան հնար է նէ համեմատէ : Ո՞է որ
ասանկ շընէ նէ՝ ծանր վտանգի տակ կ'իշնայ , ալիք-
ները նաւը կը կոխէն և կ'ընկղզմէն : Այս գարուս
մէջ աշխարհքիս արուեստական յառաջադիմունին
ալ շատ է . թէ որ մեր արուեստներուն նաւակը
հին ատենուընէ մնացած թիսկներով առաջ տանե-
լու յամառինք նէ՝ նաւերնիս կ'ընկղմնաք . ժամա-
նակիս յառաջադիմութեանել համեմատելու համար
առագաստ բանալու ենք : Վասծիս մէկ օրինակ մը
կրնայ ըլլալ մեծազօր տէրու թէ թագիմի վարայն պաշ-
տօնական լատրին մետաքսի վրայ ըրած խորհրդա-
ծութիւնը : Վիճչեւ հիմա մետաքսեայ կերպանե-
րուն ստայնանկութեան գործիքը ձեռքով կը բա-
ներ . մետաքսի թելերուն ալ հասոր բարակը չէր
հայուրեր . ինչպէս ըլլար նէ կ'երթար ։ Հիմա սո-
տայնանկութիւնը շոգեշորժ մեքենայով կ'ըլլայ . ո-
րուն ործողութիւն միակերպ ըլլալով թելին հաստու-
թիւնը կամ բարակակութիւնը միակերպ կ'ուզգէ . հին
ժամանակէ ՚ի մէր մետաքս շինելու համար սովու-
րական եղած գործիքին (մանձըլլիքին) ապաւինող-
ները հանած մետաքսնին առնալ քիչ գոտնելով , ո-
րովհետեւ թելերը ուղուած միակերպութիւնը
չեն կրնար ունենալ . կ'ըստիպուին ատան ծափել
կամ բնաւ չի կրնու ծափել . անկեց եաքն ալ ապ-
րանքնիս ստակ շնէր կօր ըսելով մետաքսի մշտիս-
թիւնը ետ կը ձգեն . ահա մէկ երեւելի հարուտու-

զանց են . որովհետեւ շոգեշարժ մեքենաներով բաշ-
նուելով՝ քիչ ժամանակի մեջ և քիչ բանուստի ձե-
ռաօք , այսինքն քիչ ծախքով շատ ապրանք կ'ելլէ . ու
բով գինն ալ աժան կ'ըլլայ . և մեր արուեստագէտ-
ները ասոնց չափ աժան չի կրնալով հանել , արու-
եստնին դադարեցնելու կ'ըստիսութին : Ուր թո-
ղունք այն որ՝ Եւրոպասի ձեռագործներուն շատը
այս երկու առաւելացմիւնը , աղեկութիւնն ու
տժանութիւնը մէկէն ունին :

Արուեստներու յառաջադիմութեան համար ուսման յառաջադիմութիւն հարկաւոր է . մեքենաներու համար շարժիչ ու ժերուն որբանութիւնը և հանդամենքները և անոնք եղանակաւորելուն կերպը գիտնալու է . որ մեքենականութիւնը կը սորմեցընէ . և այս գիտութիւնս ալ մաթէմաթիչ քական գիտութենէ և բնագիտութենէ (ֆիզիքայէ) բաղադրուած բան մըն է : Հանքային բաներ բանելու համար . ինչպէս են ոսկերչութիւն . արծաթագործութիւն . գարբնութիւն երկաթյ (տէմիքարիութիւն և շիլինկիրութիւն), գարբենութիւն պղնձյ (պախորմիութիւն), անտաղօծութիւն (խոլայցիութիւն) բանելու համար քիմիական գիտութիւն պէտք է . որ ուրիշ շատ շահաւոր արուեստներու ալ դուռ կը բանայ . նկարէն կուաներ շինելու կամ շինել տալու համար վերցյգրեալ ներէն զատ գծագրութեան տրուեստ (ռէսիմ) ալ գիտնալ պէտք է : Կանք տեսականապէս ամէնուն գիտացած և հաւանութիւն տուած բաներն են . բայց գործի գալու որ ըլլայ նէ՝ բոլորովին անհմուտի պէս կը վարուիմք : Վերայիշեալ գրատիար գիտութիւնները՝ որոնցման աղքինն վիճակը պիտի աղէկնայ նէ , քանի գրատատան մէջ կը աեսնուին . և ասոնց յառաջադիմութեանը համար Բնէ փոյթ կայ : Ասկայն ասոնք ըլլան նէ արուեստական նոր գիւտ կամ՝ ըլլար , կամ անհիմն և անկատար կ'ըլլայ . և թէ որ այս գիտութիւնները իրեւ առագաստ՝ մըր ազդին կառավարութեան նաւուն վրայ չի բանամք նէ՝ հասարակաց յառաջադիմութեան հոսանքին հետ պիտի չի կրնամք առաջ երթալ . պիտի ընկրամինք . Վարդս աղայութեան ժամանակէն մեծամեծ բաներու կրթելու է . մեծութեան հասակը սորմեցը ժամանակ չէ . սորմաները գործադրելու ժամանակ է : Գուցէ առոր վրայ եաքն ալ առիթ ունենանք խօսելու :

— Եմենագործիւ սրբազնն Տ. Յակով Պատրիարք Հայոց Ակրացման սուրբ Խաչի տօնին պատճառաւը Խափիւտարու ուռը Խաչ Եկեղեցւց տարեկան հանդէոը փառաւորելու գալով, համեցած սեպտեմբերի 15ին ուրբաթ օրը յիշեալ ուր Եկեղեցւց գպրատանը տնօրէն իմաստնափայլ Տ. Յովհաննէս քահանային, և նոյն սուրբ Եկեղեցւց Եկեղեցպան և գպրատանը ընկերութեան անդամ քամի մը արժանայարդ անձանց ազաշնացը զիջանելով գպրատունը ացցելութեան երթալու, և իւր ներկայութեամբը ուսումնատենչ աշակերտելոց սրբին եռանդը աւելցրնելու : Եյն գպրատան ուստանալիներէն յաւացչողէմ մէկը Արքաղանին գալստեանը համար ճառ մը պատրաստած ըլլուլ աշխարհիկ լեզուով, բայց ճարտասանական ձեւերով, կարդաց իներկայութեան սրբազնն Պատրիարքին այն հանդէսին մէջ : Ինթերցումը լըմննաւէն ետքը սրբազնն Հայոը իւր սուրբ օրհնութիւնը շնորհեց մանկանց, և անոնց գասատու գիտնական տիրացու Գրիգոր Տէր Յովհաննէս սեան Օմիւռնիացի բարեջան վարդապետին : Գպրատան յաւացդիմութեանը ամէն կերպիւ հագւով չափ չանացող բարեղարմ աղնուական Եփշիշեան Աշան աղային : և գպրատան բարեկարդութեանը և պայծառութեան գործադիր տնօրէն Տ. Յովհաննէս իմաստնափայլ քահանային, և բոլոր բարեջան ընկերութեանց :

Վերսիչեալ ճառը՝ այս շաբթու լրագրոյս մէջ
տեղ չունենալուն համար եկող շաբթուան
թերթին վանասիրական կը դնեմք : Եւ որպէս
զի չի կարծուի որ՝ այս ճառը աշխարհաբար շնոր-
դը և ընկերները գրաբար շնորհը բաւականութիւնին,
անկեց ետքն ալ նոյն դպրատան աշակեր-
տոց յօրինած գրաբար ճառերն ալ, (որոնցմէ քա-
նի մը հառը արդէն քովերնիս պատրաստ ունիմք),
ճառագիրերուն ստորագրութեամբը կը հրատարա-
կեմք : և կը խոստանամք որ, ուրիշ դպրատանց ար-
ժանապատիւ վարժապետներն ալ իւրեանց աշա-
կերտացը շնորհներէն գրաբար ճառ խրկելու ըլ-
լոն, և տարագրութեան արժանի տեսնուի նէ՝ կը
տղենք :

— Տրավիղոնի արժանապատիւ առաջնորդ Տ.
Անօրոպ շնորհափայլ ծայրագոյն վարդապետին օ
գոստոս 26ին գրած նամակեն այս բուրեցս կ'առ

E. O. T. U. G. P. T.

1. բագրոյս անցեալ շաբթուան թէրթին մէջ
հրատարակուած մեծազօր տէրութեան խոհական
և մարդասէր անտեսութիւնը տեսանք, որ առանց
ողբ խորելու իւր գթած և արդարասէր հովանա

卷之三

թւնեա ծովեղերեայ քազաքը մեր տղեկն 40
տուն ժողովուրդ կայ . որոց շատը աղքատ են : Եւ
կեղեցինին տարն տարի մը կայ որ այրած է , և
հազեւ թէ վրան քիչ մը դոցւած ըլլալավ Վասուա
ծային պաշտօնը և ոչ Պատարագը հոն կը մատու-
ցանեն : Ծովեղերեայ քազաքներուն բնակիչները
կրնան զիւրութեամբ իրենց բաւական հարստու-
թիւն ճարել . առնեց աղքատ մնայնուն և այրած
Եկեղեցինին նորոգելու բաւականութիւն չունե-
նալինուն պատճառ՝ հարկաւոր գիտութիւններու
անվագի ըլլալնին է : Հոգեսէր առաջնորդը ասիք
կայ գիտնալով թէ գրով և թէ բանիւ ասոնք կը
յորդորէր միշտ , որ միաբանին և գործառուն հառ-
տառեն , և եկեղեցին ալ նորոգելու ջանք ընեն :
Յիբաւի ասկէց տարի ու կէս առաջ ընկերութի
մը մէ չերնին յօրիներ են գպրատան համար , բայց
հաստատութիւն մը չի գանելով առանց գործադ-
րութեան մնացեր է :

Վերջապէս հսկեսէր առաջնորդին յորդորը տեղի գտնելով, (ինչպէս որ Իւնեսցէն Պատրիարքաբարանը խրկուած բազմակիրք գրութէն յայտնի կ'երեւի), սրբոց Յարդմանը անուամբ ընկերութիւն մը հաստատեցին. և ամէն մարդ ըստ կարողութեան բաւական ամսական գրուեցան:

Եղբայրն կուտալսութեան համար ալ մէջեր
նուն եօթն հագի հստաբարձու ընարսւեցան . որ
են իշխանապետ և աթոռակալ Առաքեան մահ-
տեսի Յաշաննէս աղայի սրբի մահտեսի Դէորդ
աղայ . Պայածեան ծերունի ժահուեսի Կարապետ
աղայ , Դրազգանշեան մահտեսի Դրիգոր աղայ .
Ալթը խուլաձեան առափ Յուլիէֆ աղայ , Նոր-
սիւզեան տիբացու Խարապետ , որ ընկերութեան
ոնտուկին գանձապետ անուանեցաւ . Խարախաշ-
եան Պ. Վկրտիչ , և Վասպապեան Պ. Համբարձում : Վսնիք ամէն շարթու շաբաթ օրերը պիտի
հաւաքուին և աղգային գործոց համար խորհուրդ
պիտի ընեն . և գլխաւոր խորհենիքնին ալ դպրա-
տան յառաջադիմութեանը վկայօք պիտի ըլլայ : Կը
յուսամք և կը փափաքիմք , որ այս 40 տընուոր
հայոց մէջ գպրատունը հաստատութիւն գտնէ և
աշակերտաներ հասցունէ : Այս այսպէս որ ըլլայ նէ՝
քաղաքին մէկ բարեբազութիւն մը կ'ըլլայ . կար-
գալ և գիր և հաշիւ սրբիւլով անանկ ծավեզերեաց
երկիր մը , մեր աղգին գրեթէ սեպհական եղած
վաճառականնութեան ոգին կ'արծարծի . հիմուե-
ուան աղքատութեան վիճակին կամաց վը-

բաներնուն կը նետեն . և շատ աղքէկ վիճակի կը տիրանան : Վակեց զատ՝ ասոնց յառաջադիմութենէն ուրիշ աղքէկութիւններ ալ կը յուսամք : Տեղ կայ որ 1500-և 2000 տաւն հայոցքի բնակիչն ունի . բնակիչներուն մէջը բաւական հարուստներ ալ կը գըտնուին . խօսքը անցուկ ալ կան : Վասնկ երկիր երկու և երեք գպրատուն ունենան ալ նէ քիչ կուգայ . անանկալ ալ գոնէ մէկ գպրատուն մըն ալ չունին . ունենալու յորդորով ալ չունին . ներկայ ժամանակիս մլ.ջ առևանց գպրատունի մնալը միան գամայն իրենց ազացը զնաս և իրենց ամօնք կը բերէ . բէ . բայց զորմանքը չէ որ ամօնք չի գիտացը վեան ալ չի ճաննչայ : Եւ յիբաւի ինչ նախատելի և պարսաւելի բան , որ 40 տընօւոր գեղ մը գպրատուն ունենայ . և 1500 տընօւոր քաղաք մը չունենայ : Վայ 1500 տան մանր ազաքը մինչեւ որ արտօնատ սորվելու ժամանակնին լեցուի նէ՝ ազացութեան ժամանակնին ինչպէս կ'անցընեն . մաքերնին չի մը շակեն նէ ինչով յարգ և պատիւ գտնելու . յայս ունին : Վասնկ տէզերուն անուններն ալ գիտեմք , Վասուած տայ որ այն անունները ըսելու կարօտ չըլսամք :

— Եւրաքաղաքական լըսագիրը իւր 26 երորդ
թուշին մէջ, Աւոգրիայի Պատգովինա գաւառախն
Առաջաւա քաղաքին 1200 տուն հայագի բնակիչ
ներուն միաբան հաւանաւթեամբ և ազգասէր ողբ
ւով գպրատաւն հաստատելիին, և Պ. Վասուածա
տուր Խ. Չունիկեան տղնուական և գիտաւն պա
տահին շատ թափանձանօք այն գպրատանը կարգա
վար և մեծ վարժապետ, և Պրունկուլւանց ազ
նուական տահմէն Եզիա աղան ու հսգաբարձու
գնելիին պատմած էր . և ըստած էր որ՝ «իր ուսուեմ
նասիրութեամբն ու ազգասիրութեամբը և ուրիշ
գովելի ձիրքերովը այսպիսի պաշտօնն ՚ի գործ գնե
լու շատ յարմար է ո. և ասավ որովէս թէ անոնց
աւեսչութեամբը հաստատած գպրատանը քիչ
առենի մէջ առաջ երթալուն երաշխաւորութիւնն
մը ցուցուցած էր : Այս գպրատան նախկին հաս
տատութիւնը եղած է տարւոյս ապրիլ ամսայ 12 ին
(ըստ մեզ, մարտի 31) :

Նոյն լրագիրը իր 38 երրորդ թուուցին մէջ Առւշաւացի գպրատան համար հետեւեալ տեղեկութիւնն կուտասոյ . որ մենք ալ ուրախութեամբ իբրև բոլոր ազգին ու բախտա իթ լւար մը կը հազարդեամբ
“ | բագրիս 26 երրորդ թուուցին արգեն ծանուցած էինք որ Առւշաւաքաղաքին մէջ հայոց նոր գպրոց մը հաստատուեցաւ : Այս անգամ անոր երբեքամսեաց քննութեիւնն ալ արտաքսոյ կարգի բամ՝ ըլլալուն պատշաճ կը տեպենք յիշատակեն : Իսինք արդարոյ իտրիփ . մեյ մը անանկ ազգայնութիւնը մարած տեղ հայերէն լեզուի ու հայերէն լեզուառ քննութիւնն ըլլալուն պատճառաւ . մէյս՝ ալ քիչ ժամանակուան մէջ աշակերտաներուն շատ յառաջ շանալուն համար :

" Վինութեանը օգոստասի 9ին (յուլիսի 28ին
եղաւ . կէս օրէն յառաջ քինուեցան սկզբնական
առաջին ու երկրորդ դասերը . կէս օրէն վերջն ալ
երրորդ դասը մինչեւ ժամ՝ 5½, ասկէց ետեւ ա-
շակերտաներուն պարբեւ բաշխուեցաւ , և եւքին
կայսեր վրայ հայրէն երգ մը երգելով , և ալց
մէկն ալ առաջիկայցներուն նորհակալութեան իրակ
մը զրուցելով՝ հանդէս ըլ լըմիցաւ : Վինութեան
նիւթերն էին գլխաւորաբար քրիստոնէական վար-
դապետութիւն , Վերականութիւն , Պրաբառ ըն-
թերցուած , Հայոց պատմութիւն , Վշխորհատը-
րութիւն . և այլն : Տղաք իրենց եռանդնուա փար-
ձապետին անխոնչ աշխատութեամբն ու իրենց
փութալը երեք ամսուան մէջ այսչափ ազէկ սոր-
ված ըլլալով՝ բոլոր հայոցի ու օտարազգի , եկե-
ղեցական ու գիտական հանդիսատեսներուն շատ
զարմանդք ու միանելումային ուրախութիւն պատճա-
ռեցին . այնպէս որ ներիս մարդիկներէն ոմանկ-
բաւական կը սեպէին , թէ տղաք մինչուկ գալըն-
նութեան ատենը մէկ ատրուան ընթացքին մէջ
կարող ըլլան միայն այսչափ բան մըն ալ սորվիլ : Վ-
սով անտարակցո ան տմէն իշխաններն ու քաղաքա-
ցիներն ալ , որոնք դպրոցին ձեռնուու եզակ էին ,
քիչ ատենուան մէջ իրենց բարերորութեան պը-
տուզը տեսնելով՝ աւելի և ո քաջալերուեցան առ-
կէց ետքն ալ դպրոցին վրայ նոյն ինամբը ցուցու-
նելու . վասն զի կը տեսնեն որ իրենց օժանդակու-
թեամբ ասանի հիմնարկութեան մը սկզբիլով չէ թէ
միայն փառք է իրենց , այլ և միթեարական համա-
զում մը , որ իրենց քաղքին մէջ կրթեալ և աղքա-
յին լեզուաւ և ուսմանը կրթեալ յաջորդներ պիտ-
ի թուղթն , զրոն որ իրենք ալ երկայն ատենէ ՚լ-
վէր կը բաղձային . բայց չէին յուսար :

թէ որ այս վերջին խորհրդածութիներս զըստ
բառանի կարգավայր Պ. Վասուածառութինն է նէ
կ'երեւի որ թէսպէտ պատանի հասակաւ և տար-
ւոք, բայց խելքով մեծ կատարելութիւն ունի ե-
ղեր։ Ունք ալ կ'ըսեմք։ ասիկայ երանի թէ ամէն
տեղ կրտելի եղածին չտ պահուի. և ամէն տեղ, մա-
նաւանդ մայրաքաղաքիս մէջ կարելի բլլուս շատ-
դիւրութիւններ ալ կան։ Վաֆկայ յացանի բան մը
ըլլուստն համար տու այժմ ասոր վիսայ երկարօր, Ն
Ճառելը անպատճաճ կը գատիմք։

Հայերէն լեզուն մասցւած և անդործ մընացած է փաղմանարդ քաղաքներ ունիմք, ուրոց շատը և գրեթէ ամենքն ալ դպրատառ ունին

Նիս մեր ազգութեան սկզբէն ալ հին, և Վատուածախոս Վդամացին և Վայեան լեզուին մնացօրդը. որ թէպէտ ժամանակ անցնելով աղջառեալ, բայց միշտ նայն է: Հիմա մենք մեր ասանկ արտօնութիւն ունեցող ձնի լեզունիս, որ տպեղ և հընչ մունքը խորիթ լեզու մըն ալ չէ, մէկ դի ձգելով մեր դրացի ազգերուն լեզուն մնուրանք, և մեր իւմաստը օսար լեզուալլքացարեմք նէ, օտարազգի մը իրաւունք կ'ունենայ կարծելու թէ հայերը նոր ազգ են. դուցէ սկզբնաւորութիւննին 1000 տարիէն պակաս է. որովհետեւ 1000 տարուան ազգերը իրենց սեպհական լեզու մը ունին. հայերը տակաւին լեզու մը չէն ստացած: Ոչկը մեր ազգին համար ասանկ խօսելու ըլլոյ նէ սրտերնիս կը նեղանայ. այն մարդը իրերեւ հին պատմութեանց տպէտ կը պարսաւեմք. և կ'աշխատիմք մեր ազգին ուրիշ ամէնէն հնագոյն ազգաց հաւասար հնութիւն ունենալը ապացուցանելու. լեզունիս Վդամաց լեզուն ըլլոյը հասաւատելու փաստեր կը գտնեմք, բայց այն լեզուն մենք չի գործածելով անարդարած կ'ըլլոյմք. որպէս թէ մեր ըստին մենք չեմք հաւասար: Վդամացի լեզուն յարդի ըլլալը կ'ուղեմք նէ՝ իրաւունքը կը պահանջէ որ առաջ մենք յարգեմք: Չե նէ՝ ուրիշները մեզ և մեր լեզուն բանի տեղի չի գնեն նէ նեղանալու իրաւունք չեմք ունենար:

ՕՐԵԱԴՅԱՆ

ՆՈՐԱՏԵՂ. ՄԱՏԵԱՆ. Բ

Յանձնելու գիշեցիկ պայմանը ըստ Առանձինաց ամրապնդութեան է : Յօրինեալ Տեսակ Խառնարայի ծայրագոյն վարդաղեանի հիմքութեան և մաբանի առաջարկած լատին Արքու անունու կամացի մասնաւութեան Սպառական առաջարկած լատին . 1849 . Եթ ու լատին . 358 Առանձինաց Պատմական ամրապնդութեան 25 լուսաւութեան :

Հանգույցեալ ընդհաստայլ կելինակը այս պայմաները 60 դը-
մի կամ հասուած բաժանելը այնպէս յէւայցացէ է . որ-
ու իւ այն երրոր ուշախոհ քայլութել այնուան գէլքը ա-
ալյանսիօնութեան ընելը Յունէտ իրեն օտարազգի և օտա-
հասաւ այսունիւը երայիշեց հաստայլ մշշ վարչեր է .
իւն այս առենը եղած հրաշները անոր կերպներէ պատմե-
լ : Այս առաջնարար գիրք ը 1 ժողովութեան աշխատա-
գէլքը իւնէտ խօսերով ժամանակի աշընելը է :

Երբեմն երկայնականություններուն . որ է առաջը . երկայն սպանիկ աղոթը լը - սպանիկը :

ZEPESUPERHQ

ՀՐԱԳՐԻՑ

ՊՐԵՍԵՎԻ ՅԱԿԱՆԵՐ

Quesnay

ԿԱՍՏԵՐԴԱԲՊՈՒ
ՏՏՊԱՐԱՆԻ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՄՏԻԿԵՆՏՈՒԵԱ
Լ Ա Խ Ո Ւ Բ Ո Ւ Յ Ա Յ